

Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Kavramı

Self Concept of Students from School of Nursing

(Araştırma)

Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi (2006) 46-59

Arş.Gör. Arzu ALTUNAY*, Prof.Dr. Fatma ÖZ*

*Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

ÖZET

Araştırma, Ankara İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki üç hemşirelik yüksekokulunda okuyan öğrencilerin benlik kavramlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak demografik bilgileri içeren anket formu ile Giessen Testi (Ben Formu) kullanılmıştır. Giessen Testi, kişinin kendisini nasıl algıladığını saptamakta ve altı alt ölçekten oluşmaktadır. Test, alt ölçeklerin özelliklerine göre hazırlanmış olan şablonlar ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde ise t Testi ve ANOVA İstatistiksel Testleri ile yüzdeler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sevimli, istediğini yapabilen, güzel görünmeye dikkat eden, ilişki kurulması zor, para harcamada kontrollü, kırgınlıklarını içinde tutan, sevgi duygularını gösteren, çevresine itimat eden, verici, yaratıcı, özveride bulunan, karşı cinsle ilişki kurabilen ve başkaları ile beraber olmaktan hoşlanan kişilik özelliklerine sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kişisel kimlik, benlik saygısı, beden imajı, benlik kavramı, hemşirelik öğrencileri.

ABSTRACT

This research was carried out as descriptive in three nursing school within the boundaries of Ankara municipality to identify the self-concepts of students. Giessen test (self form) and questionnaire form containing demographic information was used as a means of data collection. Giessen test detects how a person perceives himself and is composed of six sub-scales. The test was evaluated with the pattern prepared as to the characteristics of the sub-scales. While evaluating the data, t test, statistical tests of percentage and ANOVA were used. As a result of the research, it was determined that the pupils of school of nursing have lovable, capable to do what she wants, careful of having an elegant appearance, hard to make contact, controlling at spending money, hiding anger, showing senses of love, relaying on environment, generous, creative, self-denying, capable of making contact with the opposite sex, enjoying from living with people personality differences.

Key Words: Personal identity, self-esteem, self-image, self-concept, nursing pupils.

Giriş

Benlik kavramı, bireyin kendisiyle ilgili algı, tutum ve inançlarını içerir; oluşması yaşam boyu devam eder ve bireyin kendisini tanımasıyla daha da gelişir. Kendini tanıma; bireyin kendisiyle, düşünce ve duygularıyla ilişki kurması, kendisinde meydana gelen duygusal ve düşünsel süreçlere yönelik anlayışa sahip olmasıdır. Bu sürecin temelinde ise, bireyi birey yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün bütünlüğünü anlatan benlik kavramı yer almaktadır. Başka bir deyişle benlik kavramı, insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak kendisini nasıl görüp, nasıl değer biçtiğini anlatmaktadır (1-3). Rogers'a göre, benlik kavramı, bireyin kendisini nasıl algıladığını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini içermektedir. Gelişme ve kendini gerçekleştirme eğilimi, yaşantıların benlikte sembolize edilmesi ile ortaya çıkmakta, benlik ile organizmanın yaşantıları arasında bağdaşım varsa, benliğin gelişmesi daha iyi düzeyde olmakta ve bireyin kendini gerçekleştirme süreci daha iyi gerçekleştirmektedir (4-6). Benliğin yeterli hale gelmesinde ideal benlik ile gerçek benlik arasındaki tutarlılık önemlidir. İdeal Benlik "bir kişinin nasıl olması gerektiğidir", Gerçek Benlik ise "bir insanın gerçekte nasıl olduğu ile açıklanabilir. Bu iki benlik ne kadar çok örtüşürse kişiler kendilerini daha çok olumlu algılar ve yüksek benlik saygısına sahip olurlar (7, 8).

Her insanın yaşamı boyunca tüm çabaları, özlediği, kendine yakıştırdığı benlik kavramını geliştirmeye yöneliktir. Bireyin benliğinin gelişmesinin önem kazandığı en önemli dönem gençlik çağıdır. Gençlik çağı geniş anlamda 12-25 yaş grubunu içine alır ve insan yaşamının en fırtınalı, en değişken dönemlerinden biridir. Bu dönemdeki birey, hızlı büyüme gelişme içinde olduğu gibi, bireysel, toplumsal ve evrensel değerleri fark etme ve kimlik oluşturma çabası içindedir (3). Yaşamın ilk yıllarında çekirdekleri atılan kişiliğin çizgileri ergenlik döneminin bitimine doğru son biçimini alır. Böylece

kişilik; insanın duygu, tutum ve davranışlarının örgütlenmiş, kalıplaşmış ve alışkanlık haline gelmiş bütünüdür (3, 5, 9, 10, 11).

Hemşirelik sağlık meslekleri içinde, sağlık hizmetini kesintisiz olarak veren bir meslektir. Bu nedenle hemşireler, hasta bireyin hastalığının gidişini, hastalığı ile ilgili endişelerini, tavır ve tutumunu, nerelerde yardım ve desteğe gereksinim duyduklarını daha iyi anlar ve bu gereksinimlere yönelik hemşirelik girişimlerini planlar (12). Hemşirenin hemşirelik sürecini uygulama gibi bağımsız fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için kişiliğinin ve karar verme gücünün, dolayısıyla benlik kavramının gelişmiş olması gereklidir.

Geçen on yıl içinde hemşirelik mesleğinin gelişimi üzerinde benlik kavramının bir araç olduğu rapor edilmiştir (13). Hughes ve arkadaşlarının belirttiğine göre, Ellis (1980), Woolf (1984) ve Windsor (1987) gibi araştırmacılar eğitim yöntemleriyle olumlu yada olumsuz benlik kavramının oluşturulabileceğini belirtmektedirler. Hemşirelik eğitimi öğrencilerin benlik kavramını geliştirmek için uygun fırsatların ve ortamların oluşturulması ve kendine güveni artırmak için de teşvik edici olmalıdır (14). Böylece mesleki eğitim aynı zamanda öğrencilerin kendi benliklerine karşı daha gerçekçi ve olumlu bir tutum edinebilmesine yardımcı olur. Bu nedenle bu yönde geliştirilecek benlik kavramı öğrenci hemşirelere kendi benliklerini değerli ve yeterli bulma duygularını da yaşatabilmektedir. Kendini tanıyan ve kabullenen bireylerin ilişkilerinde daha duyarlı, hoşgörülü ve bağımsız davrandıkları, yaşamı daha anlamlı buldukları ve diğer insanları daha rahat kabullendikleri bilinmektedir (15-17). Hemşirelik mesleğini oluşturan üyelerin topluma daha nitelikli hizmet sunabilmeleri için bu özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle hemşirelerin kendilerini farklı yönleriyle benimseyip, kabul etmesi ve tanıması önemlidir. Böylece hemşirelerin toplumun sağlığını koruma, geliştirme ve yaşamı anlamlı kılma yönünde daha etkin hizmet verebileceğine inanılmaktadır.

Hemşireler sağlık sistemi içinde vazgeçilmez bir yere sahip olmalarına rağmen, çoğu zaman profesyonel kimliklerini ortaya koyamamakta ve kendi güçlerinin farkına varmamaktadırlar. Bu durum hemşirelerin sağlık sistemi ve ekip içinde etkin rol almasını da engelleyebilmektedir. Mezun olacak öğrenci hemşirelerle yapılan bir çalışmada, 23 öğrenci ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, “kendilerini nasıl bir hemşire olarak algıladıkları?” ve “şu andaki hemşirelik tanımları” sorulmuştur. Araştırma sonunda öğrencilerin kendilerini daha çok bakım verici rolde algıladıkları, yeterli bilgiye sahip olmadıklarına inandıkları ve güven eksikliği yaşadıkları ifade edilmiştir (18). Olumlu benlik kavramına sahip olma, kişilere kendilerini güvenli, değerli, başarılı ve önemli olduğu inancını yaşatır. Bu nedenle, olumlu benlik kavramına sahip olan hemşirelerin olumlu kişiler arası ilişkiler kurmaya ve onları anlamaya istekli olacakları, bunun da hemşirelik bakımına olumlu olarak yansıtacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, hemşirelik lisans öğrencilerinin benlik kavramlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Bireyler ve Yöntem

Araştırma Ankara İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde hemşirelikte lisans eğitimi veren yüksekokullarda okuyan öğrencilerle yapılmıştır. Bu bağlamda Ankara'da toplam beş okul bulunmaktadır. Bunlar; Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu (HÜHYO), Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Yüksekokulu (GATAHYO), Gazi Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu (GÜHYO), Ankara Üniversitesi Ankara Cebeci Sağlık Yüksekokulu (AÜACSYO), Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik ve Sağlık Hizmetleri Bölümüdür (BÜSBFHSB). Araştırma, eğitim sistemindeki birbirine benzerliği açısından HÜHYO, GATAHYO ve GÜHYO'da gerçekleştirilmiştir. BÜSBFHSB eğitim sisteminin ve derslerin işlenişindeki sıralamanın farklı, öğrenci sayısının az, özel ve vakıf üniversitesi olması nedeniyle araştırma dışı bırakılmış; AÜACSYO'nda ise araştırmada kullanılan ölçüm aracının güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Böylece araştırmanın evrenini söz edilen üç okulun öğrencileri oluşturmuştur. 2002-2003 öğretim yılında her üç okulda okuyan toplam öğrenci sayısı 1014'tür. Örneklem alınacak birey sayısını bulmak için evrenin bilindiği durumlarda kullanılan örneklem formülü kullanılmış, her bir okul için ayrı ayrı tabakalı rasgele örneklem yöntemi kullanılarak öğrenci sayıları ve her bir sınıf içinde tabakalı rasgele örneklem yöntemi kullanılarak her sınıftan seçilecek öğrenci sayıları belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgede örneklem alınan öğrenci sayıları verilmiştir.

Çizelge 1. Örneklem Alınan Öğrenci Sayıları

SINIFLAR	HÜHYO	GATAHYO	GÜHYO	TOPLAM
I	30	36	20	86
II	21	31	18	70
III	30	21	12	63
IV	27	27	6	60
TOPLAM	108	115	56	279

Veri toplama araçları olarak, öğrencilerin yaş, mezuniyet durumları, anne-baba eğitimleri, kardeş sayısı gibi demografik özelliklerini içeren anket formu ile benlik kavramlarını belirlemek amacıyla Giessen Testi kullanılmıştır.

Özdoğan'ın (1989) belirttiğine göre Giessen Testi, Beckman (1969) tarafından ön çalışmaları yapılarak geliştirilen 40 soruluk bir ölçektir. 1975 yılında yine Beckman tarafından standardizasyonu 1601 deneye tekrar test-retest yöntemi uygulanarak yapılmıştır ve Korelasyon Katsayısı.72 olarak bulunmuştur (19). Ülkemizde birçok araştırmada da kullanılan (20-23) Giessen Testi "Ben" ve "O" formu olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Bu çalışmada Giessen Testi "Ben Formu" kullanılmıştır. "Ben Formu"; yetişkinlere grup yada bireysel olarak uygulanabilen, insan ilişkileri ağırlıklı bir kişilik testidir. Test, bireye kendini tanıma ve çevresindeki kişilerle ilişkilerini açıklama fırsatı vermekte ve 18-60 yaşları arasında kişilere uygulanmaktadır. "Ben Formu"nun bireyin kendisi hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi sağlayan altı alt ölçüğü vardır (19). Bunlar; Olumlu ve Olumsuz Sosyal Uyum, Dominant-Bağımlı, Kontrollü-Kontrolsüz, Hipomanik-Depresif, Açık yada Kapalı Olma, Sosyal Güç-Sosyal Güçte Şüphedir.

Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiş olup, ilk aşamasında bu formun güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Form kullanılmadan önce gerekli izin alındıktan sonra AÜACSYO'dan toplam 120 öğrenciye test-retest yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, iki uygulama arasındaki süre 4 hafta tutulmuştur. Çizelge 2'de alt ölçeklerin Korelasyon Katsayıları ve Cronbach Alpha değerleri verilmiştir.

Çizelge 2. Giessen Testi Alt Ölçeklerinin Korelasyon Katsayıları ve Cronbach Alpha Değerleri

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler	Korelasyon Katsayısı	Cronbach Alpha
1. Ölçek	.89	.94
2. Ölçek	.71	.82
3. Ölçek	.73	.84
4. Ölçek	.70	.82
5. Ölçek	.70	.82
6. Ölçek	.77	.87

Güvenirlik çalışması sonucunda elde edilen bu bulgularla Giessen Testi "Ben Formu" nun araştırmada kullanılması uygun bulunmuştur.

Veri toplama aracı olarak hazırlanan demografik özelliklerini içeren anket formunun anlaşılabilirliğini ve kullanılabilirliğini belirlemek amacıyla ölçeğin güvenilirlik çalışmasının yapıldığı AÜACSYO'da güvenilirlik çalışmasına katılmayan toplam 30 öğrenci üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda anket sorularına son şekli verilmiştir.

Araştırmanın veri toplama araçları, okullardan yazılı izin alındıktan sonra 01.03.2003-01.06.2003 tarihleri arasında dönem kaybı ve artık yılda olan öğrenciler örneklem dışı bırakılarak çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilerden her bir sınıf için belirlenen örneklem sayısı kadar öğrenciye uygulanmıştır.

HÜHYO'unda veri toplama araçları 1. sınıf öğrencilerine "Hemşirelik Esasları" dersinin klinik uygulamasında olduklarından hastanede toplantı odasında, 2. sınıf öğrencilerine "Afetlerde Hemşirelik ve İlk Yardım" dersinde, 3. sınıf öğrencilerine "Hemşireliğe Özel Epidemioloji" dersinde, 4. sınıf öğrencilerine ise "Halk Sağlığı ve Hemşireliği" dersi uygulamasında sağlık ocaklarında toplu olarak uygulanmıştır. GATAHYO'unda öğrenciler aynı kurumda yatılı olarak kaldıklarından etüt saatinde tüm sınıflardaki öğrencilere veri toplama araçları toplu olarak uygulanmıştır. GÜHYO'unda veri toplama araçları 1. sınıf öğrencilerine "Hemşirelik Esasları" dersinde, 2. sınıf öğrencilerine "Cerrahi Hastalıkları ve Hemşireliği" ders çıkışında, 3. sınıf öğrencilerine "Hemşirelikte Araştırma" dersinde ve 4. sınıf öğrencilerine ise "İngilizce" dersinde uygulanmıştır.

Uygulama sırasında ölçüm aracındaki yönerge tüm öğrencilere okunmuş ve her bir maddeyi doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin cevaplama süresi ortalama 20-25 dk'yı bulmuştur. Giessen Testi, bireyin her cümle için kendisine en uygun olandan en az uygun olana doğru sıralanmış sayılardan birini işaretleme ilkesine dayanmaktadır. Bu sayılara (3-2-1-0-1-2-3) her alt ölçek için farklı bir puan düşmekte ve her ölçeğin ayrı

ayrı ölçülmesi ile değerlendirme yapılmaktadır.

Değerlendirmede, her alt ölçek için hazırlanmış şablonlardan yararlanılmıştır. Şablonlarda, 1. ve 2. sayfa için sütunlar vardır ve bu sütunlarda, alt ölçeklere ait sorular ve o soruların önceden basılmış ham değerleri vardır. Eksik olan veya iki defa işaretlenmiş olan sorular 4 puan olarak hesaplanır. Eğer hatalı soru sayısı altı ve daha fazla ise o kağıt araştırma dışı bırakılır. Bu puanlar "Veri Kayıt Kâğıdı"na işlenir. Bu şekilde oluşan profilin yardımı ile, öğrencilerin kendileri hakkında, bu altı alt ölçek için ayrı ayrı temsil edilen özellikleri doğrultusunda hangi konumda oldukları belirlenir.

Verilerin işlenmesinde kullanılan "Veri Kayıt Kâğıdı"nda, Giessen Testi'nin, çeşitli gruplara uygulanması ile çıkarılan profillerden elde edilen, yüzdelik ranj, "T" puanları ve her alt ölçek için bulunan ham değerleri yer almaktadır. Bu alt ölçeklerin en küçük, en büyük ve ortalama değerleri çizelge 3'te verilmiştir. Orta değer 50 olarak belirlenmiş olup orta noktanın sağ ve sol tarafında ölçeklerin olumlu ve olumsuz boyutları bulunmaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanlara göre, orta noktanın sağ ve solunda yer alan bireylerin, sağa ilerledikçe olumlu kişilik özelliklerine, sola ilerledikçe olumsuz kişilik özelliklerine, orta noktada değerler alanların ise her iki boyutta kişilik özelliklerine sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 3. Giessen Testi Alt Ölçeklerinin En Küçük, En Büyük ve Ortalama Değerleri

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler		En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama Değer
1. Alt ölçek	Olumlu ve Olumsuz Sosyal Uyum	14.00	44.00	29.00
2. Alt ölçek	Dominant-Bağımlı	12.00	42.00	27.00
3. Alt ölçek	Kontrollü-Kontrolsüz	10.00	42.00	26.00
4. Alt ölçek	Hipomanik-Depresif	06.00	40.00	23.00
5. Alt ölçek	Açık yada Kapalı Olma	06.00	38.00	22.00
6. Alt ölçek	Sosyal Güç-Sosyal Güçte Şüpheli	05.00	35.00	20.00

Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanmış, verilerin değerlendirilmesi bilgisayar ortamında SPSS 10.0 for Windows programı ile yapılmış, istatistiksel analizinde yüzdelik, t-testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin %36.2'sinin lise mezunu, %30.5'nin süper lise ve %24.7'sinin sağlık meslek lisesi mezunu oldukları, %63.1'inin şehirde yaşadığı, %67.4'ünün 2 ve 3 kardeşe sahip oldukları ve %41.2'sinin ise evin büyük çocuğu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne (%98.2) ve babalarının (%96.1) sağ olduğu, %61.3'ünün annelerinin ilkokul mezunu, babalarının ise ilkokul (%36,2) ve lise (%26.5) mezunu oldukları, annelerin çoğunluğunun (%87.5) çalışmayıp ev hanımı oldukları, babalarının %37.3'nün serbest çalışan ve %25'nin ise emekli oldukları saptanmıştır. Öğrencilerin yalnızca %39.8'inin herhangi bir sosyal aktivitede buldukları ve bunların yarısından fazlasının (%54.7) ise spor aktiviteleri olduğu belirlenmiştir. Öğ-

rencilerin çoğunluğu (%78.9) annelerinin tutumlarını demokratik, %66'sı ise babalarının tutumlarını demokratik olarak algıladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Öğrencilerin Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Dağılımı (n = 279)

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler	\bar{X}	SS	SH	\bar{X}_{\min}	\bar{X}_{\max}
Sosyal uyum	31.01	6.51	0.39	14.00	42.00
Olumsuz sosyal uyum					
Dominant bağımlı	26.00	5.25	0.31	14.00	42.00
Kontrol kontrolsüz	28.86	5.79	0.35	12.00	42.00
Hipomanik depresif	25.93	5.86	0.35	10.00	40.00
Açık kapalı	18.43	6.02	0.36	06.00	37.00
Sosyal güç	20.04	4.95	0.30	08.00	35.00
Sosyal güçte şüphe					

Tablo 1’de okul ayrımı gözetmeksizin tüm öğrencilerin kendilerini algılamalarıyla ilgili alt ölçek puan ortalamalarının dağılımı yer almaktadır.

Öğrencilerin Sosyal Uyum-Olumsuz Sosyal Uyum alt ölçeğinden aldıkları puan (\bar{X} = 31.01) çizelge 3’te görülen ölçek ortalama değerine (29.00) göre yüksek bulunmuştur. Bu ortalama değer öğrencilerin çekici, sevimli, istediğini yapabilen, güzel görünmeye dikkat eden olumlu sosyal uyum yapan kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermektedir.

Dominant-Bağımlı alt ölçekten alınan \bar{X} = 26.00 değer, bu alt ölçeğin ortalama değerinden (27.00) düşük olduğundan, öğrencilerin dominant kişilik özelliklerine yani ilişki kurulması zor, başkalarına emretmekten hoşlanan, iyi rol yapabilen, sık sık başkaları ile tartışan özelliklere sahip olduklarını göstermektedir.

Kontrol-Kontrolsüz alt ölçekten alınan \bar{X} = 28.86 değer, bu alt ölçeğin ortalama değerinden (26.00) yüksek olduğundan, öğrencilerin para harcamada kontrollü, düzenli ve rahat hareket edemeyen kontrollü kişilik özelliklerine sahip oldukları anlamına gelmektedir.

Hipomanik-Depresif alt ölçekten alınan \bar{X} = 25.93 değer, bu alt ölçeğin ortalama değerinden (23.00) yüksek olması, öğrencilerin kızgınlıklarını içinde tutan, korkuları olan, kendi kendilerini eleştiren ve bağımlı olmayı tercih eden depresif kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermektedir.

Açık-Kapalı alt ölçekte öğrencilerin \bar{X} = 18.43 değer aldıkları görülmektedir. Bu bulgunun alt ölçeğin ortalama değerinden (22.00) düşük olması bize öğrencilerin “Açık alt ölçeğin” kişilik özelliklerine sahip olduklarını, yani sevgi duygularını gösterdiklerini, çevresine güvendikleri, özverili ve paylaşımcı özellikler gösterdiklerini açıklamaktadır.

Sosyal Güç-Sosyal Güçte Şüphe alt ölçeğinden öğrencilerin aldıkları ortalama değer (\bar{X}

= 20.04) ile, bu alt ölçeğin ortalama değeri ($\bar{X} = 20.00$) birbirine benzer değer taşımaktadır. Bu bulgu da bize tüm öğrencilerin kendilerini başkaları ile beraber olmaktan hoşlanan, karşı cinsle rahat ilişki kurabilen, kurduğu ilişkileri sürdürebilen ve kendilerini yaratıcı bireyler olarak algıladıklarını göstermektedir.

Bu bulgular özetle öğrencilerin olumlu sosyal uyum, dominant, kontrollü ve çevresiyle rahat ilişki kurabilen kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermektedir. Ülkemizde yapılan Türkmen (20), Arık (21) ve Asena (23) 'nın üniversite öğrencilerinin benlik kavramları üzerine yaptıkları araştırmalarda da bu bulgulara benzer özellikler gösterdikleri saptanmıştır. Yine Özmen (22) 'in okuyan ve çalışan gençlerin benlik kavramlarının belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında, üniversitede okuyan gençlere ait bulgular ile araştırmamızın bulguları benzerlik göstermektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Sınıflara Göre Dağılımı (n = 279)

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler	Sınıflar	\bar{X}	SS	SH	F	P
Sosyal uyum Olumsuz sosyal uyum	I. Sınıf (n:86)	30.08	6.23	0.67	2.420	0.066
	II. Sınıf (n:70)	31.47	6.81	0.81		
	III. Sınıf (n:63)	30.16	6.65	0.84		
	IV. Sınıf (n:60)	32.68	6.14	0.79		
Dominant bağımlı	I. Sınıf	26.93	4.87	0.53	2.309	0.077
	II. Sınıf	26.44	5.50	0.66		
	III. Sınıf	25.10	5.55	0.70		
	IV. Sınıf	25.10	4.98	0.64		
Kontrol kontROLSÜZ	I. Sınıf	29.19	5.74	0.62	0.149	0.930
	II. Sınıf	28.60	4.97	0.59		
	III. Sınıf	28.83	6.39	0.80		
	IV. Sınıf	28.72	6.22	0.80		
Hipomanik depresif	I. Sınıf	26.55	5.32	0.57	0.702	0.551
	II. Sınıf	25.47	5.12	0.61		
	III. Sınıf	26.17	6.51	0.82		
	IV. Sınıf	25.33	6.68	0.86		
Açık kapalı	I. Sınıf	18.86	6.40	0.69	2.167	0.092
	II. Sınıf	17.21	5.19	0.62		
	III. Sınıf	19.68	5.96	0.75		
	IV. Sınıf	17.93	6.30	0.81		
Sosyal güç Olumsuz sosyal güç	I. Sınıf	20.00	5.14	0.55	2.043	0.108
	II. Sınıf	18.93	4.67	0.56		
	III. Sınıf	20.41	5.06	0.64		
	IV. Sınıf	20.98	4.76	0.61		

Tablo 2’de tüm öğrencilerin kendilerini algılamalarıyla ilgili alt ölçek puan ortalamalarının sınıflara göre dağılımı yer almaktadır.

Alt ölçek puan ortalamalarının sınıflara göre dağılımına bakıldığında, her bir alt ölçeğin sınıflara göre ortalama puanlarının birbirine yakın oldukları görülmektedir. Her bir alt ölçeğin ortalama puanının sınıflar arasındaki farkın istatistiksel analizinde anlamlı bir fark saptanmamıştır ($P > 0.05$). Bu durumda öğrencilerin yukarıda söz edilen özelliklerinin sınıflara göre farklılık göstermediğini söyleyebiliriz.

Sever ve arkadaşlarının (12) I. ve IV. sınıf lisans öğrencilerinin terapötik iletişim becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında, IV. sınıf öğrencilerinin I. sınıf öğrencilerine göre terapötik iletişim becerilerini kullanmalarında daha etkin oldukları belirlenmiştir. Çam ve Karaaslan (24) öğrenci hemşirelerin girişkenlik ve kişilerarası ilişki tarzlarını eğitim süreçleri içinde incelemek amacıyla I. ve IV. sınıflar üzerinde yaptıkları araştırmalarında, öğrencilerin kişilerarası ilişkiler ölçeğinin “açık alt boyutu” puan ortalamalarının dördüncü yılda artış gösterdiği saptanmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da bizim çalışmamızda da son sınıf öğrencilerinin açık iletişim kuran kişilik özelliklerine sahip olduklarını ve sosyal uyum içinde olduklarını söyleyebiliriz.

Kutlu ve arkadaşlarının (25) hemşirelik yüksekokulu öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmalarında, sınıflar yükseldikçe öğrencilerin benlik saygısı puanlarının da yükseldiğini saptamışlardır. Çam ve arkadaşlarının (26) yaptıkları araştırmada hemşirelik öğrencilerinde sınıf ilerledikçe kendilik kavramı sürekliliği ve tartışmalara katılım artarken, eleştiriye duyarlılığın azaldığı, öğrencilerin benlik saygısının yükseldiği belirlenmiştir. Karadeniz ve Çakmakçı’nın (27) Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin kendini kabul düzeylerini belirlemek amacıyla I. ve II. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalarında, II. sınıf öğrencilerinin, I. sınıf öğrencilerine göre kendini kabul puan ortalamalarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Doğan (16), Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin kendini kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında en düşük kabul puanının I. sınıfta, en yüksek puan ise IV. sınıfta olduğunu saptamıştır.

Çalışmamızda her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmasa da I. sınıflarda kontrollü ve depresif bulgunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Üniversiteye yeni başlayan gençlerin çoğunluğunun ailelerinden ayrılarak farklı bir ortama gelmeleri ve kendi sorumluluklarını üstlenmeleri gibi özellikleri göz önüne alındığında, birinci sınıf öğrencilerinin aldıkları sorumluluğun onları kontrollü davranmaya zorlarken depresif olma özelliğini de beraberinde getirdiği söylenebilir. İlerleyen yıllarda kendini tanıma ve kimliğini ortaya koymayı sağlayan, stresle baş etmeyi güçlendiren dersler aldıkça, stresle olumlu baş etme, çatışmaların çözümü için uygun yöntem seçme, kendini doğru ve etkin ifade etme iletişim tekniklerini öğrenmeleri sonucunda daha az depresif belirti gösterdikleri, daha açık iletişimde bulunmayı öğrendikleri ve açık kişilik özelliklerine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Sosyal Aktivitede Bulunma Durumlarına Göre Dağılımı (n = 279)

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler	Sosyal Aktivite	\bar{X}	SS	SH	t	P
Sosyal Uyum Olumsuz sosyal uyum	Bulunan (n:111)	32.34	6.52	0.62		
	Bulunmayan (n:168)	30.13	6.36	0.49	2.821	0.880
Dominant Bağımlı	Bulunan	25.45	4.98	0.47		
	Bulunmayan	26.36	5.40	0.42	1.424	0.460
Kontrol Kontrolsüz	Bulunan	29.25	5.17	0.49		
	Bulunmayan	28.60	6.18	0.48	0.961	0.022
Hipomanik Depresif	Bulunan	25.71	5.93	0.56		
	Bulunmayan	26.08	5.82	0.45	0.510	0.673
Açık Kapalı	Bulunan	17.47	5.59	0.53		
	Bulunmayan	19.07	6.23	0.48	2.190	0.501
Sosyal Güç Sosyal güçte şüpheli	Bulunan	18.97	4.99	0.47		
	Bulunmayan	20.74	4.82	0.37	2.953	0.952

Tablo 3'te öğrencilerin kendilerini algılamalarıyla ilgili alt ölçek puan ortalamalarının sosyal aktivitelerde bulunma durumlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Alt ölçek puan ortalamalarının sosyal aktivitede bulunma durumlarına göre dağılımına bakıldığında, tüm öğrencilerin her bir alt ölçekten aldıkları ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan istatistiksel analizde de gruplar arasındaki fark Kontrol-Kontrolsüz alt ölçeği dışında anlamlı bulunmamıştır ($P > 0.05$). Anlamlı bulunan Kontrol-Kontrolsüz alt ölçeğinde, herhangi bir sosyal aktivitede bulunan öğrencilerin bulunmayanlara göre daha kontrollü olduklarını söyleyebiliriz ($P = 0.022$).

Aştı ve Bilgin'in (15) yaptıkları çalışmada, boş vakitlerini sosyal aktivitelerle değerlendiren öğrencilerin, boş vaktinde herhangi bir aktivitede bulunmayanlara göre benlik saygılarının daha yüksek oldukları tespit edilmiştir. Çam ve arkadaşlarının (26) hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada da spor yapan ve sanatla uğraşan öğrencilerin spor yapmayan ve herhangi bir sanatla uğraşmayan öğrencilere göre benlik saygılarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Demir (28) sportif etkinliklere katılan ve katılmayan lise öğrencilerin benlik kavramı düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, sportif etkinliklere katılan öğrencilerin, katılmayanlara göre benlik kavramı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Çalışmamızda ve yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi sosyal aktiviteye katılan öğrencilerin, sosyal becerilerini geliştirmeleri nedeniyle kendilerini daha iyi hissettikleri ve ifade ettikleri, stresle olumlu baş etmede başarılı oldukları ve böylece daha az depresif belirtiler gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Kardeş Sayısına Göre Dağılımı (n = 279)

Kendilerini Algılamalarıyla İlgili Alt Ölçekler	Kardeş Sayısı	\bar{X}	SS	SH	F	P
Sosyal uyum Olumsuz sosyal uyum	1 ve 2 (n:99)	30.46	7.51	0.76	2.744	*0.044
	3 (n: 93)	31.92	5.57	0.58		
	4 (n: 58)	31.78	6.73	0.75		
	5 ve yukarısı (n:29)	28.38	6.47	1.20		
	1 ve 2	26.25	5.41	0.54		
Dominant bağımlı	3	25.95	5.54	0.58	0.321	0.810
	4	26.07	4.70	0.62		
	5 ve yukarısı	25.17	4.92	0.91		
	1 ve 2	28.26	6.28	0.63		
	3	29.20	5.17	0.54		
Kontrol kontROLSÜZ	4	29.66	5.87	0.77	0.960	0.412
	5 ve yukarısı	28.17	5.81	1.07		
	1 ve 2	27.39	5.92	0.59		
	3	25.39	6.02	0.62		
	4	24.52	5.48	0.72		
Hipomanik depresif	5	25.55	5.01	0.93	3.559	0.015
	1 ve 2	18.90	6.02	0.61		
	3	17.76	5.98	0.62		
	4	18.12	5.79	0.76		
	5 ve yukarısı	19.59	6.61	1.23		
Açık kapalı	1 ve 2	19.81	5.09	0.51	0.995	0.395
	3	19.90	4.84	0.50		
	4	20.28	5.31	0.70		
	5 ve yukarısı	20.76	4.18	0.78		

* Kruskal-Wallis kullanılmıştır.

Tablo 4'te öğrencilerin kendilerini algılamalarıyla ilgili alt ölçek puan ortalamalarının kardeş sayısına göre dağılımı yer almaktadır.

Sosyal Uyum-Olumsuz Sosyal Uyum alt ölçeğinde 1 ve 2 kardeş olan öğrencilerin \bar{X} = 30.46, 3 kardeşe sahip olan öğrencilerin \bar{X} = 31.92 ve 4 (\bar{X} = 31.78) kardeşe sahip öğrencilerin birbirine yakın ortalama puan, 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencile-

rin ise $\bar{X} = 28.38$ puan aldıkları saptanmıştır. Sosyal Uyum-Olumsuz Sosyal Uyum alt ölçeğinde normal dağılım ve varyansların homojenliği varsayımı sağlanamadığından gruplar arası farkı bulmak için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Bu istatistiksel değerlendirme sonucunda 3 kardeşe sahip olan öğrenciler ile 5 kardeşe sahip olan öğrenciler arasında anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır ($P = 0.044$). 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin olumsuz sosyal uyum içinde olduklarını söyleyebiliriz.

Hipomanik-Depresif alt ölçeğinde; 1 ve 2 kardeşe sahip olan öğrencilerin $\bar{X} = 27.39$ değer, 3 ($\bar{X} = 25.39$) ve 5 ($\bar{X} = 25.55$) kardeşe sahip öğrencilerin birbirine yakın ortalama değer, 4 kardeşe sahip olan öğrencilerin ise $\bar{X} = 24.52$ değer aldıkları saptanmıştır. Bu durumda bütün öğrencilerin depresif kişilik özelliklerine sahip olduklarını, ancak 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin ($F = 3.559$; $P = 0.015$) diğerlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha depresif oldukları saptanmıştır. Bu fark çoklu karşılaştırmalar yapıldığında (Tukey testi) 1 ile 2 kardeşe sahip olan öğrenciler ile 4 kardeşe sahip olan öğrencilerden ($P = 0.014$) kaynaklanmaktadır.

Güneysu (29) 'nun yapmış olduğu araştırmada tek çocuk ve 2-3 kardeşi olan gençlerde kendini kabul düzeylerinin, 4 ve daha fazla kardeşe sahip olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Çok kardeşe sahip olma, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinde düşmeye neden olabileceğinden bireylerin olumsuz sosyal uyum içinde bulunabileceklerini düşündürebilir. Dominant-Bağımlı, Kontrol-Kontrolsüz, Açık-Kapalı ve Sosyal Güç-Sosyal Güçte Şüphe alt ölçeklerinde ise yapılan istatistiksel değerlendirmede kardeş sayısı ile ilgili gruplar arasında fark anlamlı bulunmamıştır ($P > 0.05$).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin olumlu sosyal uyum, dominant, kontrollü ve çevresiyle rahat ilişki kurabilen kişilik özelliklerine sahip oldukları belirlenmiştir. Her üç okulda okuyan öğrencilerin sınıflara göre karşılaştırılmasında alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel analizinde anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Sosyal aktivitelerde bulunan öğrencilerin bulunmayanlara göre daha kontrollü oldukları saptanmıştır. 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin diğerlerine göre daha depresif, 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin ise olumsuz sosyal uyum içinde oldukları saptanmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin kendilerini tanıyabilmeleri ve kişiliklerini geliştirmelerine olanak sağlayacak eğitim yaşantılarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, eğitim kurumlarında öğrencilerin benlik kavramlarını geliştirici, sosyal becerilerin artırıldığı aktivitelerin yerleştirilmesi ve bu öğrencilerin aktivitelere katılımlarının öğretim elemanlarınca desteklenmeleri; karşılaştırma yapılabilmesi için hemşirelik bölümü öğrencileri dışında diğer bölümlerdeki öğrencilerin de benlik kavramlarının incelenmesi önerilir.

Kaynaklar

- 1 Cüceloğlu D. Yeniden İnsan İnsana,, İstanbul: Remzi Kitabevi, 5. Basım, 1993.
2. Kepçeoğlu M Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul: Alkım Yayınevi, 2001.
3. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitabevi 19. Basım, İstanbul. 2000.
4. Öz F. Sağlık Alanında Temel Kavramlar, Ankara: İmaj İç ve Dış Ticaret A.Ş., 2004.
5. Ülgen G. Eğitim Psikolojisi, İstanbul: Alkım Yayınevi 3.Basım, 1997.
6. Yanbastı G. Kişilik Kuramları, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi 2. Baskı, 1996.
7. King, A. Self- Concept and Self- Esteem A Clarification of Terms, Journal of School Health, February, 1997: 67 (2): 68-70.
8. Yörükoğlu A. Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları, İstanbul: Özgür Yayınları 11.Basım, İstanbul. 2002.
9. Baymur F. Gelişim Psikolojisi, İstanbul: İnkılâp Yayınevi, 12. Basım, 1994.
10. Erden M, Akman Y. Eğitim Psikolojisi, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 4.Basım, 1997.
11. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitabevi 4.Basım, 2001.
12. Sever DA., Işıl Ö, Ünsal BG ve Gonçe N. I. ve IV. Sınıf Lisans Öğrencilerinin Terapötik İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu I. Uluslararası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Antalya:2001. s:455-457.
13. Hills B. Measuring Nurses Self-Concept, Western, Journal of Nursing Research 2001: 23 (3): 313-325.
14. Hughes, O, Wade B ve Peters M. The Effectes of a Synthesis of Nursing Students Self-Concept and Pole Perception, Journal of Nursing Education, 1991: 30 (2): 69-72.
15. Aştı N, Bilgin H. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencileri İle Diğer Üniversiteli Kız Öğrencilerde Benlik Saygısının Karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu Uluslar Arası Katılımlı, Kıbrıs: 1997. s.250-258.
16. Doğan S. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenlerle İlişisinin İncelenmesi, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Sivas: 1992. s.434-440.
17. Enç N, Yıldız S. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Uyumlu Olma Ve Bağımsız Düşünme Durumları İle Başarıları Arasındaki İlişki, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu, Uluslar Arası Katılımlı, Kıbrıs: 1997. s.195-198.
18. Kelly, B. The Professional Self Concept of Nursing Undergraduates And Their Perceptions of Influential Forces, Journal of Nursing Education, March, 1992: 31 (3).
19. Özdoğan B. Giessen-Testi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1989:22 (2):643-654.
20. Türkmen F. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Kavramı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara:1989.
21. Arık H. Adölesan Çağında Benlik Kavramlarının Gelişimi ve Öğretmenleri İle Karşılıklı Algılamalarının Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: 1993.
22. Özmen ME. Okuyan Ve Çalışan Gençlerin Benlik Kavramı, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa:1996.
23. Asena M. Üniversite Öğrencilerinin Kendilerini Algılamaları İle Annelerinin Üniversite Öğrencisi Olan Çocuklarını Algılamaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 1998.

24. Çam O, Karaaslan A. Öğrenci Hemşirelerin Girişkenlik ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Eğitim Süreçleri İçindeki Longitudinal Olarak İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu I. Uluslararası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Antalya: 2001. s.165-170.
25. Kutlu Y, Buzlu S, Sever AD ve ark., İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin 4 Yıllık Eğitim Süresi İçindeki Atılganlık Düzeyi ve Benlik Saygılarının Araştırılması, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu, Uluslar Arası Katılımlı, Kıbrıs:1997. s:244-249.
26. Çam O, Khorshid L ve Özsoy SA. Bir Hemşirelik Yüksekokulundaki Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, Hemşirelikte Araştırma Dergisi 2000: 1 (8): 33-40.
27. Karadeniz G, Çakmakçı A. Bir Yüksekokul Hemşirelik Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeyleri, İbni Sina Tıp Dergisi, 2001: 6. s:170-174.
28. Demir Z. Sportif Etkinliklere Katılan ve Katılmayan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Benlik Kavramı Düzeylerinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya:2000.
29. Güneysu S. Üniversite Gençlerinin Kendini-Kabul Düzeyine Anaba Tutumlarının Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara: 1986.